

CENTAR ZA NENASILNU AKCIJU
CENTRE FOR NONVIOLENT ACTION

ured u Sarajevu:

Radnička 104, 71000 Sarajevo, BiH

Tel: +387 33 267 880

Tel/fax: +387 33 212 919

cna.sarajevo@nenasilje.org

www.nenasilje.org

ŠESTOMJESEČNI IZVJEŠTAJ

SEPTEMBAR/RUJAN 2004 - FEBRUAR/VELJAČA 2005.

CNA veoma pozdravlja povratne informacije, sugestije,
pitanja i kritike u vezi sa ovim izvještajem i našim radom uopšte.
Vaša razmišljanja su nam od pomoći!
Hvala vam.

Sadržaj:

1.	UVOD	3
2.	TRENINZI	4
2.1	Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata, <i>Tivat, 28.01 - 07.02.2005.</i>	4 4
2.2	Trening za učesnike ratova, faza II	5
2.3	Treninga za vaspitače/ice Dječijeg doma "Gazaz"	6
3.	SUOČAVANJE SA PROŠLOŠĆU	7
3.1	O tribinama «Četiri pogleda» u BiH.....	7
3.2	Tribina u Nevesinju, 19.11.2004.	9
3.3	Tribina u Gornjem Vakufu - Uskoplju, 30.11.2005.	10
3.4	Tribina u Sarajevu, 11.12.2004.....	11
4.	RADIONICE	12
4.1	Radionica o traumi	12
5.	RADNI PLAN ZA 2005.	14

1. UVOD

Drage prijateljice, dragi prijatelji,

pred vama je još jedan šestomesečni izveštaj sarajevskog ureda Centra za nenasilnu akciju. Period septembar 2004 - februar 2005. protekao je ispunjen mnogobrojnim i raznovrsnim aktivnostima - od odmora i relaksacije tokom septembra, preko «krstarenja» Bosnom i Hercegovinom i organizacije javnih tribina «Četiri pogleda» sa bivšim učesnicima rata, tokom novembra i decembra, do organizovanja različitih treninga i sastanaka početkom 2005. godine. Programi mirovnog obrazovanja i suočavanja sa prošlošću i dalje su naš apsolutni prioritet, no ono na šta smo posebno ponosni jeste da smo našli vremena i energije za rad na onim pitanjima i problemima za koje smo poodavno locirali da su bitna za našu sopstvenu edukaciju i rad na sopstvenom usavršavanju u ovoj vrsti mirovnog rada. Tako je jedan važan deo naših kapaciteta u proteklom periodu bio usmeren na sticanje neophodnih znanja i veština na različitim problemima i poljima (trauma, stres, izgaranje itd.).

Naše aktivnosti u domenu mirovnog obrazovanja u prethodna tri meseca uglavnom su se odnosile na rad sa bivšim učesnicima ratova koji ujedno predstavljaju i glavnu sponu sa našim aktivnostima usmerenim na suočavanje sa prošlošću. Time je napravljena zaista čvrsta veza između dva glavna polja našeg rada, a mi se još više učvrstili u težnji da i dalje povezujemo ta dva segmenta, jer upravo u toj zajedničkoj akciji prepoznavamo osnovnu vrednost i snagu našeg pristupa.

To insistiranje na *vrednosnoj orijentaciji* rada (koja podrazumeva jasno i glasno afirmisanje vrednosti kakve su *pravda, transparentnost, otvorenost, eksplicitna osuda nasilja bez obzira ko ga i iz kojih «viših ciljeva» činio itd.*) čini nam se posebno važnim u kontekstu bosansko-hercegovačke svakidašnjice u ovom trenutku. A ta svakidašnjica danas obiluje nevoljnim, iznuđenim i deklarativnim rečima i aktovima protiv (ratnih) zločina, nasilja i etničke netrpeljivosti; i vrlo voljnim i eksplicitnim činovima međuetničke netrpeljivosti (tuče srednjoškolaca u Gornjem Vakufu-Uskoplju; napadi na stadionima na sve što se može povezati sa «Onima - drugima», nasilje nad povratnicima i slično).

Između mlakih i mutnih činova političara/ki, i ostrašćenih i nasilnih činova pojedinaca/ki, stoji čitavo more građana/ki čija šutnja i pasivnost daju povoda jačanju one opasne slike «svi su oni takvi».

A gde smo mi u toj celoj priči? Na strani onih koji pričaju i deluju u svoje ime, istovremeno verujući da delimo vrednosti, zebnje i strahove sa jako puno ljudi, bez obzira na njihovu naciju, veru, seksualni identitet ... Dakle, na strani onih koji su spremni da razbiju sliku o «svima njima - istima». A želimo da verujemo da tu nismo teška manjina.

tim CNA Sarajevo
Adnan, Nedžad, Sanja, Tamara
mart 2005.

2. TRENINZI

2.1 Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata, *Tivat, 28.01 - 07.02.2005.*

Desetodnevni trening iz nenasilne razrade konflikata održan je od 28.01. do 07.02. 2005 godine u Tivtu (Crna Gora), u organizaciji Centra za nenasilnu akciju iz Sarajeva.

Na treningu je učestvovalo 18 osoba, 12 žena i 6 muškaraca. Učesnici su bili iz Makedonije, Kosova, Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, starosti od 24 do 28. Dvije osobe albanske nacionalnosti sa Kosova nisu bile u mogućnosti da prisustvuju treningu, a razlog njihovog nedolaska bile su vremenske neprilike koje su prouzrokovale neprohodnost puteva na relaciji Kosovo - Crna Gora. Pokazalo se da izbor mesta održavanja treninga nije bio naš «najsrećniji» s obzirom da su veliki snežni nanosi u velikoj meri otežali dolazak učesnika/ca na trening (putovanja su proseku iznosila 15-ak sati!).

Trenerski tim su sačinjavali: Helena, Nedžad i Tamara iz CNA kao i Boris Avram iz Info centra Nevesinje.

Tokom treninga obrađene su sledeće teme: Komunikacija i nenasilna komunikacija, timski rad i donošenje odluka, percepcija i sukob, nasilje, razumjevanje sukoba, predrasude, diskriminacija i različitosti, uloga polova u društvu, moć, nenasilna akcija i evaluacija treninga.

O konceptu treninga:

Trenerski tim je zadovoljan postavljenim i realizovanim konceptom treninga i to ne samo u smislu njegove dobre odmjerivosti.

Ukupan osjećaj je da je prostora za konfrontaciju unutar grupe bilo dovoljno ali da on nije u pravoj mjeri iskorišten zbog straha da se nečije mišljenje ili stav pogrešno ne shvati. Posebno smo zadovoljni i kvalitetom rada na temama: predrasude, diskriminacija, kao i nivoom senzibilizacije na nasilje, motivacijom za rad u grupi kao i ličnim preispitivanjem. Same radionice su bile inspirativne i postavljene teme su se poprilično dobro nadopunjavale. Takođe smatramo da je bilo dosta konstruktivne energije i interakcije među učesnicima/cama što je doprinjelo većem kvalitetu

treninga i boljoj izgradnji same grupe.

Verujemo da je u grupi postojao visok nivo motivacije za lično preispitivanje, ali ne toliko izražena ili osveštena motivacija za rad na polju izgradnje mira.

Nedostajalo je više spremnosti za rad na osvještavanju vlastite odgovornosti za različite vrste nasilja koje postoje u društvu i koje su bile vidljive u prošlosti, ali koje i dalje postoje u njihovim lokalnim sredinama.

Grupa sastavljena od uglavnom mlađih osoba je imala poteškoća prilikom promišljanja i razumijevanja odnosno postojanja čvršće veze između lične odgovornosti i društvenih dešavanja u njihovim sredinama i regionu.

Zbog izostajanja dvoje ljudi albanske nacionalnosti sa Kosova bilo je teško potaknuti razgovor o poteškoćama međuetničkih problema na Kosovu, te smo bili uskraćeni za

razgovore na temu postojećih odnosa Albanaca/ki i Srba/kinja. Sve ono što se dešavalo u proteklim godinama, prije svega ekspanzija nasilja, kao i trenutna situacija na Kosovu posmatrana iz samo «jednog ugla» nije ostavljala prostora kako za dublje ulaženje u kompleksnost ovog problema tako i za promišljanje odnosa i uloge pojedinaca/ki u budućem rešavanju problema.

Grupa:

Iako je postojao disbalans iskustava učesnika/ca u pogledu sagledavanja i preispitivanja sopstvenih stavova kao i vlastite odgovornosti za društvo bilo je dovoljno prostora za rad, naročito za rad na predrasudama. Grupa je imala veliko povjerenje u trenerski tim što je, uz visoku motivaciju učesnika/ca uticalo da rad na radionicama bude konstruktivniji i slobodniji.

Diskusije su se često nastavljale i u neformalno vrijeme. Neki pojedinci/ke su nosili/e proces, u smislu emotivne transparentnosti, otvorenosti i spremnosti na preispitivanje i promišljanje. Jedan dio grupe je nešto manje učestvovao u plenarnim diskusijama, ali se većina njih u malim grupama i u toku neformalnog vremena aktivnije uključivala u razgovore.

Trenerski tim:

Zadovoljni/e smo radom u timu kako tokom organizacije i priprema tako i tokom izvođenja samog treninga. Program treninga je djelom unaprijed bio pripremljen, ali smo ostavili sebi dovoljno mogućnosti da neke stvari mjenjamo u skladu s potrebama koje su se javljale u grupi. U timu je postojao visok nivo međusobnog povjerenja, kao i podrške koju smo međusobno pružali/e. Postoji zadovoljstvo raspodjelom odgovornosti koja nam je olakšala napor s obzirom na tempo i intezitet treninga. Bilo je i dosta razmišljanja o budućim aktivnostima sa ovako mladim grupama, o razlici u efektima i značaju koji se postižu prilikom rada isključivo sa mladima i rada sa starosno izbalansiranim grupama.

Detaljna dokumentacija treninga je u pripremi i biće dostupna na zahtev.

2.2 Trening za učesnike ratova, faza II **Jahorina, 24 - 27.09.2004.**

U Hotelu «Bistrica» na Jahorini, od 24.09 - 27.09.2004, održan je dvodnevni trening za učesnike ratova 1991 - 99. sa područja bivše Jugoslavije, što je nastavak treninga održanog početkom avgusta na Bjelašnici. Prisustvovalo je 12 učesnika iz Srbije, BiH i Hrvatske, s tim što jedan učesnik koji je prisustvovao na prvom dijelu nije došao, a priključio nam se novi učesnik iz Hrvatske.

Prije svega, jako smo obradovani što je većina učesnika došla na drugi dio treninga sa jasnom motivacijom i potrebom da se ponovno susretnu u grupi i razmjene iskustva reakcija njihovih sredina i organizacija. Čini se da su skoro dva mjeseca pauze doprinjela sazrijevanju utisaka, emocija i razmišljanja. Iz priča učesnika moglo se zaključiti da su razgovori sa prijateljima, porodicom i kolegama o iskustvima susreta sa borcima s "druge strane", pokazali koliko frustracija, predrasuda, nemoći ali i razumijevanja i podrške, postoji u njihovim sredinama. Takođe, nekoliko učesnika bilo je meta interesovanja obavještajnih službi, što su oni doživjeli kao vrstu pritiska. Te pojave ukazuju na nespremnost određenih struktura na demokratizaciju i bilo kakve pomake na polju suočavanja sa neposrednom ratnom prošlošću. Sve ovo je, kod većine učesnika, povećalo uvjerenje o potrebi njihovog djelovanja na suočavanju sa prošlošću u kontekstu izgradnje mira.

Atmosfera u grupi je bila dobra i omogućavala je učesnicima otvorene i konstruktivne razgovore o različitim osjetljivim pitanjima i temama. Postojala je u velikoj mjeri izražena spremnost na konfrontaciju, ali u isto vrijeme spremnost da se čuje drugačije mišljenje. U odnosu na prvi dio treninga moglo se uočiti više međusobne solidarnosti i empatije što je dobro uticalo na iskrenost, osvještavanje te razumijevanje potreba, motiva i strahova, kako svojih tako i kod drugih.

Teme koje su dominirale su društvena odgovornost pojedinca, uzroci rata, ratni zločini, motivi pojedinca i grupa za učešće u ratu.

Zadovoljni smo postignutim nivoom prepoznavanja zajedničkih vrijednosti u grupi kao što su empatija za žrtve nasilja, zaštita manjina, osuda zločina i nasilja, težnja ka pravdi ... Na kraju treninga se kod svih učesnika mogla uočiti volja za nastavak rada na izgradnji mira u nekom obliku.

Neke od izjava učesnika u evaluaciji treninga:

- *Vrijednost ovog treninga mi je što nisam sebe morao cenzurisati, a mislim da je i kod drugih bilo tako. Pitanje mi je da li sada kada se vratim u svoju sredinu ću ja biti manji Bošnjak ili Musliman ili će recimo M. kada dođe kući biti manji Srbin. Drago mi je i što sam u ovoj grupi vidio da je postojala spremnost na preispitivanje.*
- *Bilo smo ograničeni vremenom ali i u toj ograničenosti smo puno toga napravili. Na osobnom nivou mi je puno važno što sam vas sve upoznao i što vas sve mogu svrstati u kategoriju novih prijatelja. Svidjela mi se atmosfera ova dva dana i što nije baš sve bilo ružičasto, već je bilo toga da smo se kačili i dobro mi je bilo što smo se kačili. Ranije sam patio od toga da je Hrvatska moja zemlja i da mi je bitno šta se dešava u Hrvatskoj. Sada sa svakim novim dolaskom u BiH i u Srbiju i Crnu Goru osjećam i da je i BiH i SCG nekako moja i da mi je bitno šta se tamo dešava.*
- *Meni je bilo zadovoljstvo da se sastanemo i da radimo. Malo je vremena a puno je tema. Volio bih možda da smo više vidjeli šta ćemo dalje.*
- *Zadovoljan sam što sam opet došao i što sam opet vidio sve vas i drago mi je što sam sreo M. Mislim da smo ovdje puno više napredovali nego na Bjelašnici. Bilo je različitih mišljenja, ne bih rekao konflikata, ali je to jako dobro jer smo mogli svi iz toga naučiti nešto. Mislim da bi nama trebalo još edukacije po mnogim temama.*
- *Ovo je meni prvi trening i hvala vam što ste mi pomogli da spojim ime i lik sa svim svojim viđenjima, gestovima i svim drugim. Dobar je ovaj naziv trening. Ovdje je teren dobar, dobri su suigrači ali mi tek sad treba da istrčimo na teren i da vidimo kako ćemo odigrati. Biće teško ali ako smo nešto dobroga naučili to će se i vidjeti.*

Ovaj trening će nam uveliko pomoći u realizaciji javnih tribina "Četiri pogleda" koje će se održati u Bosni i Hercegovini krajem godine, između ostalog i zbog toga što je veliki broj učesnika pokazao interesovanje za učešće.

Na kraju, za CNA ovaj trening je bio motivirajući za nastavak organizovanja treninga za ratnike, jer je pokazao da je rad sa ovom ciljnom grupom veoma inspirativan za nas i pruža velike potencijale za multiplikaciju mirovnih aktivista među populacijom bivših boraca.

2.3 Treninga za vaspitače/ice Dječijeg doma "Gazaz" Sarajevo, 03.01 - 07.01.2005.

U periodu 03.1 - 07.01.2005. u prostorijama Dječijeg doma "Gazaz" u Sarajevu, Centar za edukaciju i treninge (CET) organizovao je petodnevni trening za vaspitače/ice. Prisustvovalo je ukupno 18 žena (dvije su se naknadno priključile) i

jedan muškarac a jedan od trenera bio je član CNA tima, Adnan Hasanbegović. Trening je održan na inicijativu rukovodstva "Gazaz"-a sa ciljem izgradnje boljih odnosa u instituciji i poboljšanja timskog rada te povećanja kapaciteta vaspitača/ica u radu sa djecom.

"Gazaz" je internat i škola za djecu bez jednog ili oba roditelja i islamska je institucija, što je uveliko odredilo koncept treninga i način rada.

Teme koje su obrađene su: nenasilna komunikacija, timski rad, donošenje odluka, razumijevanje sukoba, nasilje i nacionalni identitet. Učesnici/ce su, generalno, dobro reagovali na ponuđene teme. U početku je postojala izvjesna rezervisanost grupe prema načinu rada i izboru tema što se ubrzo, kod značajnog dijela grupe, promijenilo.

U skladu sa izraženim religioznim identitetom učesnika/ca i teme su često bile sagledavane kroz prizmu islamskih vrijednosti. Ključne diskusije treninga bile su na temu nasilja i nacionalnog identiteta gdje je došlo do osvještavanja strukturnog nasilja prisutnog u našem društvu a koje svjesno ili nesvjesno podržavamo. Inspirativne diskusije su se vodile na temu sličnosti i razlika vjerskog i nacionalnog identiteta i njihove povezanosti.

Učesnici/ce su u evaluaciji naglasile da im je ovo bilo značajno i korisno iskustvo, kao pojedincima i kao organizaciji, te da bi željeli nastaviti sa ovakvom vrstom edukacije. Trening dodatno ukazuje na potrebu rada sa muslimanima i muslimankama kao i islamskim organizacijama u kontekstu njihove društvene odgovornosti u Bosni i Hercegovini jer nije rijedak slučaj da iz tih krugova dolaze poruke mržnje i ksenofobije. Ovakve vrste edukacije mogu osnažiti nenasilnu dimenziju njihovog društvenog djelovanja što i jeste dugoročna namjera CET-a.

CNA podržava ovakve aktivnosti i prepoznajemo veliku potrebu za radom sa ovom ciljnom grupom.

3. SUOČAVANJE SA PROŠLOŠĆU

3.1 O tribinama «Četiri pogleda» u BiH

Tri javne tribine «Četiri pogleda» održane u Nevesinju, Gornjem Vakufu-Uskoplju i Sarajevu tokom novembra i decembra 2004. godine poslednje su (kako sada stvari stoje) u trogodišnjem nizu od ukupno 14 sprovedenih tribina.

Intenzivno trogodišnje bavljenje ovom vrstom aktivnosti postalo je na neki način i «znak raspoznavanja» CNA u široj javnosti, kako zbog širokog medijskog prostora koji su tribine dobijale tako i zbog «privlačnosti» koju bivši ratnici angažovani u mirovnom radu svakako imaju u svim delovima našeg regiona.

Posljednja, «bosansko-hercegovačka» serija tribina bila je plod prethodnih iskustava u organizaciji tribina i dugotrajnog, dubinskog rada sa grupom bivših učesnika ratova, ali i sa lokalnim partnerima/cama koji su ove godine znatno «hrabrije» nego prošle godine u BiH krenuli u ovaj proces sa nama.

Odabir mesta održavanja tribina napravljen je po principu - pravićemo tribinu tamo gde pronađemo zaista motivisane lokalne partnere, ali i uz veliku našu želju da:

- a) dopremo do malih i zatvorenih sredina koje na neki način predstavljaju mikro-presek rata koji se u BiH vodio, a koje su zapostavljene od glavnih medijskih, kulturnih pa i političkih tokova. Želeli smo da Nevesinje i Gornji Vakuf-Uskoplje «postavimo» na medijsku mapu i kada je reč o mirovnim inicijativama i tako, barem delimično, razgradimo matricu po kojoj se o ovim sredinama piše i govori jedino kada se u njima desi nekakav incident (obično inter-etnički).
- b) probamo da tribinu konačno napravimo i u Sarajevu, koje ne samo da je medijski i politički centar BiH, već i na ovim prostorima zauzima jedno sasvim posebno mesto u priči o zločinima i beščašću ratova 90-ih.

Različitim nivoima saradnje zadovoljni/e smo u različitoj meri - od zaista konstruktivne i vrlo osnažujuće saradnje sa lokalnim partnerima/cama i učesnicima tribina preko manje-više delimičnog zadovoljstva saradnjom sa medijima, lokalnim vlastima i veteranskim udruženjima. Kao i mnogo puta do sada, podrška lokalnih vlasti bila je deklarativna i formalna, a saradnja sa veteranskim udruženjima i ovog puta je bila kao hod po zaleđenoj cesti - oprezna i sa mnogo osvrtnja svuda oko sebe u strahu od mogućih «sudara» sa različitim centrima moći. U Sarajevu smo imali prilike iskusiti i otvoreno protivljenje tribini i radu na izgradnji mira na ovaj način od strane jedne od boračkih udruga, što nam je, ma koliko teško i stresno bilo dok se dešavalo, pomoglo da shvatimo koliko je kompleksan odnos političkih interesa i spremnosti da se destruktivno deluje protiv aktivnosti koje imaju za cilj da menjaju društvenu klimu međuetničke mržnje.

Od vremena organizovanja prvih tribina u BiH prošlo je godinu i po dana, a društvena klima od koje zavisi (ne)mogućnost organizovanja ovih i sličnih aktivnosti znatno se promenila (i pored odsustva nekih opipljivih pokazatelja *šta se zapravo i u kojoj meri promenilo?*). Sve u svemu, priča o ratu, ratnim zločinima i odgovornosti za njih više nije tabu tema, to je zapravo postala svakodnevna «mantra» većine političara čak i u Republici Srpskoj, to je postalo opšte mesto u gotovo svim javnim debatama, to je postala lozinka za put u srećniju budućnost (čitaj «evro-atlantske integracije») koju složno izgovaraju političari/ke, akademci, novinari/ke, intelektualci/ke itd. svaki put kada se postavi pitanje «kako i kuda dalje?». Sigurno je i da je takva tendencija (bez dubljeg ulaženja u različite i često problematične motive za njeno potenciranje) znatno olakšala održavanje tribine u Nevesinju npr., ali je, radi kompletiranja slike, potrebno podvući i da je ceo jedan kompleks bolnih, a suštinskih pitanja vezanih za proces suočavanja sa prošlošću ostao nedotaknut tim trendom. Upravo neka od tih zapostavljenih pitanja - gde sam bio/la ja, šta sam uradio/la, šta nisam, kakva su sve nasilja (osim ratnih zločina!) činjena od strane «mojih», kako su tada (a kako sada) doživljavani ljudi sa «druge» strane i koliko sve to ima veze sa ratom koji se dešavao godinama - otvara aktivnost «Četiri pogleda» i baš to je najosetljiviji teren na kome dolazi do konflikta različitih vrednosti i stajališta. Zagrebemo li u to, vraćamo se na početnu tačku i postajemo svesni da se i pored postojanja prično glasnog javnog diskursa o odgovornosti za rat, u glavama ljudi nije mnogo toga pomerilo u shvatanju bola i pozicije drugoga. I tu ni sto haških i ostalih tribunala neće pomoći sve dok se ne poveća broj ljudi na svim stranama koji će preuzeti ličnu odgovornost za zločine činjene u ime njihovog «kolektiva», bez zloupotrebe žrtvi, vaganjem istih, a zaradi opravdavanja nepravdi počinjenih od sopstvene strane.

Ne želeći da budemo prepoznati isključivo kao «oni što prave tribine» u ovom trenutku stajemo sa organizacijom ove vrste aktivnosti. Naša je procena da smo neke puteve otvorili i prokrčili, pokazali skupa sa našim mnogobrojnim lokalnim partnerima/cama i učesnicima, kao i saradnicima/ama iz medija da se može i treba raditi i na ovaj način, stvorili neka jezgra partnerstva u raznim delovima regiona koja

želimo i u budućnosti da podržavamo ... Tu se završava priča o tribinama, a ona suštinska, mnogo važnija, priča o suočavanju sa prošlošću se, naravno, nastavlja. Kroz naše aktivnosti planirane za budućnost, ali i kroz ideje i inicijative mnogih drugih pojedinaca/ki i organizacija spremnih da malo zaoru po ovom problemu.

3.2 Tribina u Nevesinju, 19.11.2004.

Prva u ovom ciklusu bosanskohercegovačkih tribina održana je 19.11.2004. godine u Nevesinju u prostorijama Skupštine opštine. Učesnici tribine bili su: Novica Kostić iz Vlasotinca (bivši rezervist JNA), Nermin Karačić iz Sarajeva (bivši pripadnik Armije BiH), Marko Martinić iz Splita (bivši pripadnik HV-a) i Vojo Vuković iz Nevesinja (bivši pripadnik Vojske RS-a).

S obzirom na naše nastojanje i strategiju da idemo i u male, zatvorene sredine gdje, po pravilu, ima vrlo malo aktivnosti, posebno onih mirovnih, bilo nam je važno da se ova tribina održi u Nevesinju.

Ustaljene nacionalističke strukture su i dalje na vlasti, a teška ekonomska situacija pogađa većinu stanovništva i na prvi pogled se čini da nema puno prostora za priču o ratnim zločinima i protjerivanju nesrpskog stanovništva s tog područja te da se na prošlost gleda kroz jednostranu nacionalnu prizmu.

Međutim, uz težnju našeg lokalnog partnera i učesnika prošlogodišnjeg programa Treninga za trenere i trenerice Borisa Avrama iz Info-centra Nevesinje kao i jednog od učesnika tribine koji je također iz Nevesinja, stvorena je prilika da se organizira ova tribina i da se o bolnim stvarima javno progovori.

Tribina je kao i dosadašnje bila koncipirana u tri cjeline: priče učesnika o njihovim motivacijama za odlazak u rat, priča o izgradnji trajnog mira na našim prostorima kroz njihovo viđenje onoga što im smeta u vlastitim sredinama i kako vide način da to promijene, te poslije toga prostor za pitanja publike.

Učesnici su u svojim istupima bili hrabri i iskreni s jasnim preispitivanjem vlastite «strane» i porukom osude ratnih zločina počinjenih i od strane pripadnika vojski u kojima su i oni tokom rata bili. U njihovim izlaganjima čulo se dosta i o ličnoj odgovornosti za nasilja počinjena u prošlosti, mada u nekim slučajevima nedovoljno artikulirano.

Osvrćući se na različite vidove diskriminacije u vlastitim sredinama, učesnici su težili da pošalju jasne mirovne poruke koje su uticale na publiku koja kao da je, sudeći po atmosferi, bila dojmljena nivoom iskrenosti priča koja je dolazila od običnih ljudi, učesnika rata, koji su spremni u svoje ime pričati o stvarima koje ih bole i uložiti napor da svoja promišljanja podijele s njima.

Posjećenost je bila jako dobra, u publici je bilo mladih ljudi koji su se s učesnicima mogli identificirati po godinama i po učešću u ratu, mada je bilo ljudi srednjih godina i starijih kojima je zajedničko to što je većina njih i sama nosila pušku tokom rata. Jako nam je žao što među prisutnima nije bilo ljudi iz boračkih organizacija i lokalnih vlasti, mada su i jedni i drugi deklarativno podržali i pozdravili održavanje ove tribine u Nevesinju. O razlozima njihovog nedolaska možemo samo nagađati, ali se u svakom slučaju, nameće pitanje koliko podrška ovakvim aktivnostima otvara propitivanje ustaljenih pozicija žrtve iz kojih proizilazi priča o «čuvanju nacionalnih interesa» na kojima se grade pozicije moći.

Iako iz publike nije došlo mnogo pitanja, velika je vrijednost što su ljudi iz publike imali potrebu pričati s učesnicima po završetku tribine i s njima dijeliti dileme vezane za ratna događanja.

Iako je ova tribina bila mali korak ka otvorenom i iskrenom propitivanju i razgovoru o ratu i prošlosti, nadamo se da je kod nekih ljudi otvorila neke druge perspektive promišljanja o vlastitoj odgovornosti za nasilja iz prošlosti i postojeće diskriminacije

u našim društvima koje su podržane od onih koji su toplo ušuškani u svoje stolice i govore kako još nije došlo vrijeme da se otvaraju bolna pitanja.

3.3 Tribina u Gornjem Vakufu - Uskoplju, 30.11.2005.

Javna tribina «Četiri pogleda: od prošlosti - ja u ratu, ka budućnosti - kako ka trajnom miru» održana je 30. 11. 2004. godine u zgradi pošte (HPT). Na tribini su sudjelovali: Nermin Karačić iz Sarajeva (bivši pripadnik Specijalnih jedinica MUP-a i Armije BiH), Dževad Budimlić iz Siska (bivši pripadnik HV-a), Vojo Vuković iz Nevesinja (bivši pripadnik Vojske RS-a) i Marko Martinić iz Splita (bivši pripadnik HV-a).

Prije svega, specifičnost ove sredine je ta što Gornji Vakuf - Uskoplje, nakon oružanih sukoba između Armije Bosne i Hercegovine i Hrvatskog vijeća obrane u proteklom ratu, funkcionira kao podijeljeni grad između Hrvata i Bošnjaka. Iako su formalno 2002. godine lokalne vlasti i neke institucije ujedinjene, to nije uticalo na atmosferu među ljudima da i dalje ostanu zatvoreni u svoje «tabore», sa svoje strane ulice koja grad dijeli na dva fiktivna dijela.

Ipak, postoje ljudi koji krče prostor za međusobnu komunikaciju i kroz svoje aktivnosti pomažu ljudima da se međusobno druže i upoznaju i na taj način pomalo otopljavaju zamrznute predrasude između ljudi hrvatske i bošnjačke nacionalnosti. Među njima su i naše lokalne partnerice iz Omladinskog centra Gornji Vakuf - Uskoplje Anita Grabner i Jasminka Drino Kirlić.

Izlaganja učesnika, koja su se odnosila na motivaciju za odlazak u rat, te njihova viđenja izgradnje mira bila su mnogo jasnije posložena nego na prvoj tribini iz ciklusa koja je održana u Nevesinju. Iz njihovih izlaganja mogli su se osjetiti strah i tuga rata u kojoj se svaki učesnik rata bez obzira kojoj vojsci pripadao na neki način mogao prepoznati.

Učesnici su težili ka tome da pošalju snažne mirovne poruke i iako su one obuhvaćale različite segmente društvenih procesa i problema u društvima, međusobno su se nadopunjavale, kao i učesnici u svojim pričama.

Iako smo se pribojavali/e da nitko neće doći na tribinu zbog samog konteksta podijeljenog grada, sala je bila puna žena, muškaraca, mlađih i starijih koji su pažljivo slušali. Osjećala se izvjesna težina zbog same priče o kojoj se izbjegava pričati bez obzira što je pucanje davno prestalo. Kako je netko iz publike napisao: «U našem gradu prestalo se pucati, ali rat još uvijek traje.»

Po samom završetku tribine učesnicima su prilazili ljudi i davali im svoju podršku. Ova i ostale reakcije publike na tribinu, stvaraju nam osjećaj da prostora za ovu priču i u ovakvim sredinama ima i da se o ratu i svemu onome što je iz njega proizašlo može i treba pričati

Iako smo tome težili, u publici nije bilo više ljudi hrvatske nacionalnosti, ali nam je drago što su neki ipak došli i time dali konkretan doprinos makar simboličkom ukidanju te linije podjele.

Dobili smo snažnu podršku od televizije Kiss iz Kiseljaka koja je najgledanija među hrvatskom populacijom na tom području. Od, na početku dogovorene čitane poruke, na kraju je napravljena emisija u trajanju od skoro sat vremena. Ovakvo

interesovanje lokalnih medija i njihova spremnost da podrže mirovne inicijative vidimo kao jedan od puteva kojim bi mirovne poruke mogle jasnije i snažnije da budu poslone.

I bez obzira na to što je atmosfera u mnogim malim sredinama u Bosni i Hercegovini na prvi pogled nepromjenjiva i zatvorena te podržana od centara moći koji brane «ugrožene nacionalne interese» i na taj način podržavaju okoštavanje diskriminacije i nasilja nad svim što je drugo i drugačije, prostora za mirovni rad u ovim sredinama ima, nadajmo se da je i ovo bio jedan dobar poticaj koji će potaknuti neke druge ljude da ga iskoriste.

3.4 Tribina u Sarajevu, 11.12.2004.

U svečanoj sali Doma policije u Sarajevu, 11. decembra/prosinca održana je posljednja u nizu ovogodišnjih bosanskohercegovačkih tribina «Četiri pogleda». koja je ujedno i posljednja ovakva tribina u trogodišnjem ciklusu započetom 2002. godine. Ova tribina održana je u suradnji sa Centrom za edukaciju i treninge iz Sarajeva

Učesnici tribine bili su: Marko Martinić iz Splita, Amer Delić iz Zavidovića, Vojo

Vuković iz Nevesinja i Nermin Karačić iz Sarajeva. Moderatorica tribine bila je Alma Mašić.

U samom procesu pripreme tribine, stekli smo dojam da će upriličavanje i organizacija ove tribine proći uz više poteškoća nego što je to bilo po dotadašnjim iskustvima.

Iako smo imali/e podršku od raznih medija, institucija,

nekih udruženja boraca i slično, postalo nam je jasno da postoje određeni centri moći kojima ovakva vrsta priče koju mi afirmiramo nije u interesu, a nekima jednostavno nije zanimljiva.

Nekoliko dana prije same tribine primili smo pozive jedne boračke organizacije čiji su se članovi jasno usprotivili ideji održavanja tribine, a na press konferenciji koja je održana dan prije tribine nije se pojavio/la niti jedan novinar/ka, a i na samoj tribini bio je prisutan vrlo mali broj ljudi iz medija.

Razlozi za to sigurno su višestruki od zasićenosti pričom o ratu, nezainteresiranosti i usmjerenosti ka drugim «ekskluzivitetima» pa do nepodržavanja onog vida aktivnosti koji mogu malo uzdrmati stereotipnu sliku po kojoj je jasno sve u vezi s ratom, pa se o tome i nema što pričati i što novo reći.

Svečana sala Doma policije bila je puna ljudi različitih godina i različitih identiteta od bivših učesnika ratova, predstavnica Udruženja porodica nestalih i poginulih, aktivista/ca...Bili su tu ljudi od kojih je većina na svojoj koži na različite načine osjetila ratne strahote koje su na njih ostavile snažan pečat kao i na njihovo gledanje na prošlost i budućnost.

Od samog početka do kraja trajanja tribine kao da se mogla opipati težina koja je lebdjela u zraku, a koja je na neki način uticala i na priče učesnika koje su na nekim mjestima ostale nedorečene i pomalo nejasne. Ali čula se poruka odbijanja pravdanja zločina i nasilja koje su počinili «moji», spremnost da se stvari nazovu pravim imenom, bez uvijanja i izbjegavanja kao i preuzimanje vlastite odgovornosti za ono što je bilo, što je sada i što će se tek dogoditi.

Unatoč svemu nekima od prisutnih to nije bilo dovoljno i nisu bili bili/e spremni/e čuti poruku učesnika i prepoznati njihovu iskrenu i duboku ličnu motivaciju bez potrebe za optuživanjem i trpanjem u koš «kolektivnog».

Mada su se čuli komentari i riječi podrške učesnicima o ideji i potrebi da se o tome priča, jedan manji dio posjetitelja/ki je bio dovoljno glasan u stvaranju atmosfere koja je rezultirala nemogućnošću kod mnogih drugih u sali da kažu ono što im smeta i svojim pitanjima i komentarima povedu priču u nekom drugom smjeru, koji neće biti samo potreba da se dobije «potvrda» tko je agresor i da se čuje koliki su honorari učesnika, nego usmjerenost na širu priču o tome što zajedno možemo učiniti da nešto promijenimo.

Neka od pitanja koja su se čula na tribini bila su: *Koje su bile vaše stvarne motivacije za ulazak u rat? Je li vas na to natjerao? Kakva je po vašem mišljenju bila priroda rata u Bosni i Hercegovini? Trpите li kakve pritiske vaše sredine zbog onoga što radite i kako se sa njima nosite? Gdje ste ratovali, šta si ti Vojo branio i koliko sve ovo košta? Da li biste otišli u Potočare i tako odali počast žrtvama iz Srebrenice?*

Iako su uzeli/e jako mnogo prostora, nisu uspjeli/e oteti suštinu i mirovna poruka je poslana, barem za one koji/e su je htjeli/e čuti.

Bilo bi važno spomenuti da bez obzira što je izostalo značajnije prisustvo novinara/ki na press konferenciji i samoj tribini, prije i poslije tribine imali smo dobru saradnju i podršku nekih medija.

Prije same tribine učesnici su sudjelovali u programu BHT1, u emisiji «Bez anestezije», zatim u kontakt emisiji Studentskog radija iz Sarajeva.

Na sam dan tribine tribinu smo imali/e priliku najaviti i u jutarnjem programu NTV Hayat i Kantonalne televizije Sarajevo.

Dan poslije tribine učesnici su gostovali u radijskoj kontakt emisiji «Centralni zatvor» sarajevskog radija 202. Ljudi iz tih medija podržali su nas u afirmaciji naših ideja i kroz različita gostovanja učesnika tribina stvorili prostor da se čuju ljudi sa različitih nekad zaraćenih strana i iz različitih vojski koji su spremni na preispitivanje sebe i «vlastite strane», kao i na preuzimanje odgovornosti za ono nekad i ovo sada.

4. RADIONICE

4.1 Radionica o traumama Sarajevo, 13 - 15.10.2005.

Sarajevski ured organizacije *Mennonite Central Committee* (MCC) organizovao je trodnevni seminar/radionicu na temu «Trauma i kako je prepoznati u radu sa grupama». Radionica je održana u periodu od 13 - 15. oktobra, i na njoj su osim sedmoro članica/članova CNA iz Sarajeva i Beograda, učestvovalе još tri osobe iz Podgorice, Herceg Novog i Nevesinja.

Teme radionica bile su:

- o Uvod u temu (kako prepoznati biološke, psihološke, socijalne i duhovne posledice traume)

- o Kako se nositi sa traumom u radu sa grupama; koje su granice odgovornosti trenera/trenerice u radu sa takvim grupama; kako može profesionalac/ka koji/a nije psiholog/psihološkinja pomoći ljudima u prepoznavanju traume?

- o Prepoznavanje vlastite traume - kako se suočiti sa teškim stvarima i izbegavati sekundarnu traumatizaciju?

Članovi/ice MCC Sarajevo osmislili su koncept ovog trodnevnog treninga u saradnji sa CNA timom, kako bi se u što većoj meri odgovorilo na potrebe koje su proistekle iz našeg višegodišnjeg rada sa ljudima iz regiona bivše Jugoslavije, posebno sa populacijom bivših učesnika rata. Budući da radimo u regionu u kome je većina stanovnika bila neposredno ili posredno izložena ratnim strahotama javila se potreba da se dodatno edukujemo po pitanju prepoznavanja traume ili postraumatskog stresnog poremećaja i kako se nositi sa njima tokom rada sa različitim grupama. Ovo teško nasleđe ratne prošlosti ne može biti zanemareno, čak i ako konkretan predmet našeg rada nikako nije pružanje psihosocijalne pomoći ili rad na detraumatizaciji. Po završetku treninga imali smo veoma izražen osećaj zadovoljstva svime što smo dobili i uradili tokom ta tri radna dana - od smanjenja osećaja straha i nesigurnosti sopstvenih reakcija u susretu sa traumatiziranim osobama, preko vrlo konkretnih i korisnih dobijenih informacija pa sve do velikog zadovoljstva jer su naši planovi o dodatnim edukacijama članova/ica našeg tima najzad pretočeni iz reči u dela.

5. RADNI PLAN ZA 2005.

Januar/ Siječanj	- Samit CNA u Beogradu, 10-13. I - Osnovni trening 1, 28.I-7.II
Februar/ Veljača	- Sastanak partnera za knjigu intervjuja - o pomirenju 18-19. II
Mart/ Ožujak	- Regionalni sastanak Kosovo, Makedonija, Srbija 4-8. III
April/ Travanj	- Snimanje dokumentarnog filma "Simulirani dijalog" - Trening za učesnike rata, 29.IV-9.V
Maj/ Svibanj	- Snimanje dokumentarnog filma
Juni/ Lipanj	- Snimanje dokumentarnog filma - Napredni trening, faza 1, 24.VI-4.VII - Publikovanje priručnika "Nenasilje?" na mađarski jezik
Juli/ Srpanj	- Osnovni trening 2, 8-18.VII - Snimanje i montaža dokumentarnog filma
Avgust/ Kolovoz	- Napredni trening, faza 2, 5-12.VIII - Montaža filmova - Godišnji, 26.VIII-18.IX
Septembar/ Rujan	- Godišnji odmor - Sastanak CNA, 19-23.IX - Promocija filma "Tragovi" u Beogradu
Oktobar/ Listopad	- Promocija filma "Tragovi" u Sarajevu - Osnovni trening 3, 21-31.X
Novembar/ Studen	- Osnovni trening 4
Decembar/ Prosinac	- Promocija filma "Simulirani dijalog", Sarajevo-Beograd

Zahvaljujemo se svima koji su podržali projekat KURVE Wustrow - Centar za nenasilnu akciju, finansijski ili svojim angažovanjem koje je omogućilo ovaj projekat i pomoglo da se osigura njegova primjena kao i svima onima koji su bili sa nama u svojim mislima.

POSEBNO HVALA:

Anita Grabner
Berghof Stiftung & Berghof Research Institute for Creative Conflict Management
Boris Avram
CNA ured u Beogradu
Jasminka Drino-Kirlić
Menonite Central Committee Sarajevo
Nermin Karačić
Nina Vukosavljević
Swiss Ministry of Foreign Affairs

svim učesnicima i učesnicama treninga, radionica i tribina

Adnan Hasanbegović
Nedžad Horozović
Sanja Deanković
Tamara Šmidling

za Centar za nenasilnu akciju
u Sarajevu, mart 2005.

Ovaj izveštaj može se slobodno distribuirati uz znanje izvora.

© CNA